THE ANALYSIS OF SYMBOLS IN *INCANTAŢIA SÂNGELUI*, BY VASILE LOVINESCU

Alina BĂRBUŢĂ
"Ştefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: We live in a world of signs, where everything can become a sign. Regarding literature, the signs are transformed into symbols. In this paper, I intended to analyze the symbols recurrents in Lovinescu's work literary. So, I will describe the symbols like the blood, the light, the leader etc.

Keywords: symbol, analysis, interpretation, Vasile Lovinescu.

Conform oricărei încercări de definire standard a dicţionarelor explicative, simbolul reprezintă un semn, o imagine sau un obiect, prin care se reprezintă indirect trăsăturile, particularităţile sau caracteristicile unui fenomen, ale unei persoane sau chiar ale unor sentimente. El este o sumă de semne convenţionale, prin care se exprimă sintetic o noţiune, o ideea sau chiar o teorie. Atât în ştiinţă, cât şi în artă, simbolul poate fi descris ca un element expresiv, prin care se sugerează idei, stări de fapt, sentimente, având capacitatea de a înlocui o serie de reprezentări.

Din punct de vedere etimologic, termenul de *simbol* pare să îşi aibă obârşia în tradiţia culturală şi lingvistică greco-latină, căci în ambele limbi, rădăcina cuvântului era aceeaşi, respectiv *simbolum* şi *symbolon*. Însă, de cultura elină, simbolul este mai strâns legat, datorită explicaţiilor semiotice ale termenului ce încorporează în sine şi o istorioară: în Grecia antică, două fragmente desprinse din aceeaşi piesă erau purtate de doi indivizi, purtători ai aceluiaşi legământ, în scop recognoscibil – aceştia se identificau cu ajutorul pieselor purtate care, alăturate, formau un întreg. Astfel, prin extrapolare, simbolul a ajuns metonimie culturală pentru ideea de reîntregire, de formare a unui tot. Altfel spus, istoria simbolului este legată de ideea recuperării unităţii primordiale, cu caracter totalizant. Etimologia culturală a acestuia invocă refacerea unităţii, prin validarea unei alianţe realizate într-o dimensiune abstractă. De aceea, în sfera semantică a simbolului, pot intra unităţi frazeologice, precum: a reuni cele despărţite, *a duce tratative cu cineva, a încheia o alianţă, a căuta să ghiceşti sensul unei enigme*[1]. Aşadar, funcţia iniţială a simbolului era aceea de stabili şi restabili legături între oameni, iar, mai târziu, între om şi divinitate, căci tot ce este sfânt, sacru şi esoteric se poate exprima doar prin intermediul simbolurilor. Se poate demonstra că simbolurile mediază şi formează conştiinţa noastră, condiţionând integrarea noastră în sfera religioasă. Originea simbolurilor, pe acest segment religios, este imanentă actului de meditaţie şi de revelaţie. Cu toate acestea, nu trebuie dusă la extrem asemănarea sacrului cu simbolul, căci acestea nu sunt identice.

Văzut ca o rezultantă a unui întreg şir de coduri şi convenţii, simbolul trebuie analizat atât din perspectivă logică, raţională, cât şi intuitivă, empirică. Astfel, simbolurile ajung să nască alte simboluri, iar acestea vor fi asimilate în funcţie de gradul de culturalizare a zonei geografic-istorice, unde se manifestă fenomenul. Cu cât vor exista mai multe variante

[1] Dittman, Lorenz, *Stil, simbol, structură*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1988, p. 122.

BDD-A21884 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:17:16 UTC)

interpretative ale miturilor, cu atât vor apărea mai multe forme de valorificare a acestora, compatibile cu educaţia morală şi culturală a unui neam.

Unul din textele preponderent vibrante, prin numărul mare de simboluri recurente, este *Incantaţia sângelui*[2], prin care Vasile Lovinescu îşi propune o detaliere a câtorva elemente esoterice din iconografia şi literatura cultă, cum însuşi notează în paranteza explicativă ce urmează titlului – el însuşi cu reverberaţii simbolice.

Cele două substantive comune ce alcătuiesc titlul studiului hermeneutic *Incantaţia sângelui* permit o multiplă interpretare, realizată din unghiuri diferite, în care se află ba cititorul inocent, ba cel competent, ba cititorul pasionat de esoterie,ba cel dominat de o implacabilă stare de blazare. Astfel, despre simbolistica sângelui s-a scris foarte mult nu atât în literatura beletristică, ci în toate acele domenii în care elementul sangvin reprezenta axul central al unei demonstraţii ştiinţifice sau empirice.

Sângele este apanajul vieţii, colorând, la propriu, orice formă animată a Pământului. Element fundamental al ciclului de funcţionalitate organică, sângele este indispensabil dimensiunii existenţiale terestre. De aceea, poate că se cuvine o celebrare a acestuia, într-o încercare a artiştilor de a-i marca importanţa şi tot din acelaşi motiv, V. Lovinescu se gândeşte la o incantaţie a acestuia. Cuvântul *incantaţie* deţine, bunăoară, o încărcătură simbolică aparte, făcând trimitere atât la un act ritualic de celebrare, cât şi la importanţa atribuită acestuia.

Dacă V. Lovinescu îşi numeşte un înteg studiu eseistic, utilizând cele două lexeme pe care le asociază în cadrul aceleiaşi sintagme cu caracter anticipativ, dar şi rezumativ, înseamnă că importanţa acestuia este corelată încercărilor autorului de a revela nişte simboluri complexe, camuflate în stratul esoteric al unei societăţi spiritualizate.

Motivul sângelui devine cu atât mai important pentru Lovinescu, cu cât îi aminteşte de Sfântul Graal, de povestea căruia s-a simţit atras din totdeauna. Dorind să dezvolte valenţele semantice de sorginte sacră ale cuvintelor, Lovinescu îi ataşează substantivului *sânge* regentul *incantaţia*, cu scopul de a volatiliza actul magic ce stă la baza demersului său analitic.

Incantaţie nu înseamnă doar actul cantabil asociat ritualului aferent, ci şi distilarea magiei în plinătatea evenimentelor cotidiene, aşa că o *incantaţie* a *sângelui* se referă la actualizarea mitică a unor elemente simbolice din istoria culturală universală, dar şi *chirurgia estetică* a principalelor tradiţii autohtone.

Tributar crezului său artistic, prin care Vasile Lovinescu înnobilează mitul cu particule hieratice capabile să transceandă o lume devalorizată, simbolologul ascunde în intenţia sa eortul de deconstrucţie a unor principii teoretice de re-cunoaştere a trecutului, spre care se îndreaptă cu evlavia celui care îl socoteşte punctul de maximă sacralitate a oricărei societăţi culturale.Cât priveşte importanţa unui asemenea centru spiritual, saturat de valenţe simbolice şi soteriologice, Lovinescu scria: „*Nu există element mai pozitiv, binefăcător, vital, tămăduitor în viaţa unui popor decât prezenţa în centrul lui ocult, în nodul lui vital, a unui personaj despre care se spune că n-a murit, că, ocult, pătimeşte şi înfloreşte odată cu el. Ştefan cel mare este arhetipul românesc, permanenţa noastră naţională*”[3]. Un spaţiu-simbol, căruia Lovinescu îi acordă o atenţie sporită, este cel al Daciei, în care vede leagănul tradiţiilor primordiale al tuturor popoarelor europene, iar premisa reiese nu atât dintr-un patriotism exacerbat, cât dintr-un silogism raţional, în care calculele istorice şi geografice primează. E drept că, pe alocuri, V. Lovinescu supralicitează importanţa simbolică a moştenirilor spirituale primite de la daci, însă, totodată, hermeneutul încearcă să demonstreze rolul major şi incontestabil al zestrei de la aceştia – este vorba de întreg fondul cultural transmis de-a lungul generaţiilor: religia, magia, credinţele, miturile, riturile, superstiţiile, viziunea despre

[2] Lovinescu, Vasile, *Incantaţia sângelui*, Editura Institutul European, Iaşi, 1993.
[3] Lovinescu, Vasile, *Incantaţia sângelui*, op. cit., p. 23.

BDD-A21884 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:17:16 UTC)

lume, organizarea socială şi principalele îndeletniciri ale oamenilor, cum ar fi albinăritul şi păstoritul. Toate aceste indicii ale unei lumi de altădată poartă în sine sâmburele spiritualităţii iniţiatice, relevând nişte mistere care, în opera lui Lovinescu, poartă pecetea simbolului.

Astfel, în *Incantaţia sângelui*, autorul încearcă să clarifice parte din simbolurile iniţiatice ale fiinţei noastre naţionale, referindu-se atât la evoluţia istorică a poporului român, în corelaţie cu marile figuri ce au avut ceva de spus pentru scrierea destinului ţării, cât şi la evoluţia culturală, marcată prin tot felul de fenomene ce se doresc a fi desluşite de către un cunoscător. Astfel, în calitate de hermeneut al istoriei, dar şi al culturii române, Vasile Lovinescu pune sub lupă toate acele aspecte cu statut de simbol sau care se pretează unor interpretări variate, cum ar fi aluziile făcute cu privire la primele loji masonice, la cei mai importanţi iniţiaţi din toate timpurile (ba chiar şi dezvăluiri cu privire la monarhul ascuns – cel despre care se crede că ţine legătura directă cu Regele Lumii – în cazul ţării noastre, ar fi vorba de Ştefan cel Mare), baladele, bocetele, colindele.

Studiul eseistic despre *Incantaţia sângelui* este deschis de un articol în care sunt analizate simbolurile icoanei Arhanghelului Mihail, care vor fi detaliate în volumul *Monarhul ascuns*[4], motivul constituindu-l simpatizarea celor doi. Altfel spus, pornind de la semnificaţiile heraldice ale etimologiei onomastice pentru numele de *Mihail*, respectiv Mikael, care se traduce prin Marele Preot, V. Lovinescu stabileşte o identitate spirituală între cei doi, considerând că în icoana în care este reprezentat arhanghelul Mihail, este disimulată, de fapt, imaginea conducătorului spiritual al ţării noastre, posibil diseminată în figura lui Ştefan cel Mare.

Tot în legătură cu originea dacică a tuturor elementelor constitutive ale planului concret sau virtual al dimensiunii culturale a neamului românesc, Lovinescu explicitează însemnele simbolice din icoana arhanghelului Mihail aducând în discuţie o binaritate dacică: cele două capete de pe umerii lui Mihail nu sunt altceva decât capete de ciobani daci, iar figura regelui din icoană, identificat cu Ştefan, se apropie de cea a lui Zamolxe. Monarhul însuşi are o natură dual, descrisă de V. Lovinescu în felul următor: „*Monarhul ascuns are două feţe: una involutivă, identică cu ocultarea lui, reducerea la un germen în oul lumii, şi una expansivă; faţa impatibilă şi faţa patibilă ca cele două firi ale lui Hristos*”[5].

Entitatea spirituală ce ar putea, prin însumare, să generalizeze virtuţile personajelor iniţiate, de care pomeneşte Lovinescu, este Metraton, adică fiinţa dumnezeiască, recunoscută în aniumite lucrări drept căpetenia îngerilor, care locuieşte în Agartha, acea lume subterană, în care sunt depozitate marile taine ontologice, precum şi adevărurile supreme imuabile.

În acelaşi studiu eseistic, V. Lovinescu se preocupă de simbolistica trestiei de aur, metonimie pentru societăţile franc-masonice, care, la rândul lor, sunt descrise cu ajutorul sugestiei ca nişte instituţii filantropice, cu principalul obiectiv asumat de îndeplinire a unui ideal de viaţă social. Pătrunzând în substraturile esoterice ale conţinuturilor franc-masonice, Lovinescu încearcă să găsească o dezlegare originilor acestora, pe care le consideră drept continuatoare ale breslelor de odinioară. În acest sens, analistul chiar face o trimitere istorică, la momentul din 1717, din Anglia, atunci când, prin fuziunea celor patru loji londoneze, s-a trecut de la masoneria operativă a meseriaşilor şi arhitecţilor, la cea modernă, speculativă, cu tentacule întinse până în timpurile noastre. În acelaşi registru, hermeneutul inserează şi principalele simboluri masonice, respectiv echerul şi compasul. Echerul simbolizează acţiunea omului asupra materiei şi organizarea haosului, în timp ce compasul este simbolul relativului, dar şi al celor două principii apărute din punct, eveniment ce reiterează debutul oricărei manifestări cosmice.

[4] Lovinescu, Vasile, *Monarhul ascuns*, Editura Institutul European, Iaşi, 1992.
[5] Lovinescu, Vasile, *Monarhul ascuns*, op. cit., p. 27.

BDD-A21884 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:17:16 UTC)

Într-un alt articol al aceluiaşi studiu critic, V. Lovinescu trece în revistă mai multe simboluri, cu ajutorul cărora proclamă imaginea unui *deus ludens* – acesta fiind, de altfel, şi titlul articolului. De aici aflăm că arborele sefirotic este reprezentarea geometrică a cabaliştilor evrei medievali, prin care se descriau modalităţile în care En Sof (Dumnezeu) se poate manifesta în lumea profană, precum şi despre valenţele simbolice ale caduceului, prin care se înţelege toiagul magic al zeului Hermes, decorat cu doi şerpi încolăciţi, ei înşişi o imagine ofertantă pentru simbolologie. Şi tot în acest fragment, Lovinescu descrie calităţile simbolice ale unui element preferat de către acesta – este vorba de cupa Graalului, cea despre care se ştie că este un vas sacru, în care Iosif ar fi adunat sângele şi apa scurse din rana făcută lui Hristos de lancea centurionului Longin. După legendă, aceasta ar fi folosită şi la Cina cea de Taină – un alt element învestit cu multiple semnificaţii simbolice. Metoda de lucru tipic hermeneutică, proprie analizei întreprinse de Vasile Lovinescu, este foarte bine potenţată de ultimul articol al studiului discutat, şi anume *Consideraţii asupra ultimelor devize din „Profeţia Papilor" a Sfântului Malahie*. În cadrul acestui fragment, analistul apelează la o metodă hermeneutică schematizată, prin intermediul căreia el chiar configurează simbolurilor cu ajutorul schemelor şi desenelor. Astfel, cu ajutorul liniilor, cercurilor şi semicercurilor, se obţin figuri geometrice foare reprezentative, ce deconspiră realităţi înţesate de semnificaţii ascunse. De fapt, întregul studiu lovinescian se converește într-o sumă a simbolurilor, prin care autorul încearcă să transfere lumii de azi toate acele particularităţi ale societăţilor ancestrale, protejând, pe de o parte, adevărurile cu valoare iniţiatică, ce, în caz contrar, s-ar disipa în timp, iar, pe de altă parte, valorile lumii actuale care, altfel, s-ar degrada şi mai mult. Aşadar, rolul scrisului lui Vasile Lovinescu este atât de conservare a fragmentelor hieratice aparţinând unei lumi de mult apuse, cât şi de transmitere a lor generaţiilor viitoare, într-un gest de solidaritate cu efortul creator al înaintaşilor, dar şi cu interesul guvernat de pasiunea pentru provocare a contemporanilor. Astfel, importanţa lui Lovinescu este cu atât mai mare pentru cultura română, cu cât el se dovedeşte a fi afiliat mai multor domenii de specialitateşi de cercetare, precum literatura, folclorul, hermeneutica, esoterismul, simbolologia, etnologia, filosofia ş.a.

BIBLIOGRAFIE:

Cojan, Daniel, *Ipostaze ale simbolului în lumea tradiţională*, Ed. Lumen, Iaşi, 2002. Dittman, Lorenz, *Stil, simbol, structură*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1988. Eliade, Mircea, *Imagini şi simboluri*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1994. Lovinescu, Vasile, *Incantaţia sângelui*, Editura Institutul European, Iaşi, 1993. Lovinescu, Vasile, *Monarhul ascuns*, Editura Institutul European, Iaşi, 1992.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul ***"SOCERT. Societatea cunoaşterii, dinamism prin cercetare",*** număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/132406. Proiectul este cofinanţat din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investeşte în Oameni**.

BDD-A21884 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:17:16 UTC)